

Vuoristoalueiden maatalouden vähenemisen syyt ja sen hillintä Keski-Euroopassa ja Välimeren alueella

Annika Stenberg

790351A LuK-seminaari ja -tutkielma

Maantieteen tutkinto-ohjelma

Oulun yliopisto

12.5.2023

Tiivistelmä

Euroopassa on useita vuoristoalueita, ja niiden yksi elinkeinoista on maatalous. Vuoristoalueet sekä maataloustoiminta tarjoavat useita ekosysteemipalveluita niin vuoristoalueiden asukkaille kuin läheisten alankoalueidenkin väestölle. Euroopan vuoristoalueilla on tapahtunut maatalouden sekä väestön vähentymistä viimeisten vuosikymmenten aikana 1950-luvulta lähtien.

Maatalouden vähenemisen merkittävimmät syyt ovat matkailun lisääntyminen vuoristoalueilla sekä maatalouden harjoittajien eläköityminen ja harjoittamisen jatkajien puute. Matkailun lisääntymisen myötä vuoristoalueilla työntekijöitä on siirtynyt maataloudesta matkailun pariin esimerkiksi parempien tulojen ja työolojen toivossa. Maatalouden harjoittajien keski-ikä on noussut, kun maatalouden pariin ei tule nuorista työvoimaa, sillä he eivät halua työskennellä maatalouden parissa. Maatalouden harjoittajien eläköityessä toiminnalle ei löydy jatkajaa, mikä johtaa maatilojen lopettamiseen.

Euroopan Unionin yhteisen maatalouspolitiikan tuet on kehitetty tukemaan maataloustoimintaa, ja ne ovat monille Euroopan vuoristoalueiden mautiloille kriittinen tekijä tilojen säilymisen kannalta, sillä merkittävä osa tilojen tuloista voi koostua tuista. Paremman politiikan avulla voidaan kohdistaa tukia aluekohtaisesti niille alueille, jotka sitä tarvitsevat. Poliittisten linjausten ja Euroopan Unionin yhteisten maatalouspolitiikan tukien tulisi kannustaa maatalouden harjoittajia myös kestävämpään maatalouden harjoittamiseen. Poliitiikan avulla olisi myös merkittävää saada maatalouden, matkailun sekä maaseudun kehityksestä toimiva kokonaisuus.

Sisältö

1 Johdanto	4
2 Vuoristoalueet Euroopassa	6
2.1 Euroopan vuoristoalueiden piirteet	7
2.2 Tutkimusalue	7
3 Maataloutta vähentää alueiden muiden elinkeinojen kasvu.....	8
3.1 Matkailun lisääntyminen vuoristoalueilla	10
3.2 Muiden elinkeinojen positiiviset vaikutukset.....	10
4 Sosiaaliset tekijät maatalouden tulevaisuuden uhkakuvana.....	11
4.1 Nuorten haluttomuus maatalouden parissa työskentelyyn	11
4.2 Maatalouden harjoittajien keski-ään kasvu.....	11
6 Poliitiikka ja maataloustuet	13
6.1 Euroopan Unionin yhteinen maatalouspolitiikka	13
6.2 Poliitiikan ja maataloustukien alueellinen kohdistaminen	14
6.3 Poliitiikan ja maataloustukien kohdistaminen kestävyden tukemiseen.....	14
6 Pohdinta	15
Lähdeluettelo.....	17

1 Johdanto

Ihminen on vaikuttanut Euroopan vuoristoalueilla jo pitkään historiassa käyttäen alueita maatalouteen (Bernués ym. 2014: 1). Maatalousalueet ovat tärkeä perusta terveelle ja toimivalle vuoristoalueelle (Mazzocchi & Sali 2022). Euroopan vuoristoalueet ovat tärkeitä alueita koko maanosalle, sillä niillä on merkittävästi sosiaalista, taloudellista ja ekologista pääomaa (European Environment Agency 2010). Euroopan vuoristoalueet sekä siellä tapahtuva maataloustoiminta tuottavat laajasti erilaisia ekosysteemipalveluita, jotka tarjoavat tärkeitä hyödykkeitä ja palveluita ihmisille (European Environment Agency 2010; (Pătru-Stupariu ym. 2020: 1). Maataloustoimintaan keskittyneiden vuoristoalueiden tarjoamat ekosysteemipalvelut ulottuvat niin paikallisille vuoristoalueen asukkaille kuin alangonkin asukkaille (Egarter Vigl ym. 2016). Ekosysteemipalvelu käsite on voitu eri tutkimuskentillä määritellä hieman eri lailla vastaamaan haluttuja tarkoituksia, mutta yleisesti ekosysteemipalvelut voidaan määritellä luonnosta saataviksi palveluiksi, jotka edistävät ihmisten hyvinvointia (Jax ym. 2013: 265). Ihmiset arvottavat tärkeiksi myös ekosysteemipalveluita, joilla ei ole taloudellista hyötyä (Bernués ym. 2014: 6; Faccioni ym. 2019). Tällaisia arvostettuja ekosysteemipalveluita voi olla muun muassa kulttuurinen luonnonmaisema (Bernués ym. 2014: 6; Faccioni ym. 2019), kasvillisuus, biodiversiteetin suojeleminen sekä luonnonkatastrofien, kuten metsäpalojen, ehkäisyyn kytkeytyvät palvelut (Bernués ym. 2014: 6).

Vuoristoalueiden ekosysteemit ovat hyvin monipuolisia, ja ne tarjoavat niin ekologisia kuin kulttuurillisiakin ekosysteemipalveluita (European Environment Agency 2010). Vuoristoalueilta saadaan ekologisia ekosysteemipalveluita, kuten vettä ja vesivoimaa, sekä ilmastoon, ilmanlaatuun, veden virtaukseen ja luonnonkatastrofeihin liittyvää säätelyä (Egarter Vigl ym. 2016; European Environment Agency 2010). Neljäsosa energiantuotannosta Euroopassa toteutetaan vuoristoalueilla, ja vesivoima tuotetaan useammassa Euroopan maissa pelkästään vuoristoalueilla (Gløersen ym. 2004). Maatalouden vuoksi toteutettava keinokastelu auttaa ylläpitämään hydrogeologisen tasapainon vuoristoalueilla (Pătru-Stupariu ym. 2020: 12). Maatalouden tarjoamien ekosysteemipalveluiden jatkuvuutta edistää esimerkiksi viljelyskasvien monipuolisuus ja niittyalueiden ylläpito (Plieninger ym. 2012).

Vuoristoalueiden kulttuuriset ekosysteemipalvelut ovat muun muassa matkailuun, virkistystoimintaan, alueiden estetiikkaan sekä uskonnollisiin ja suojeltuihin paikkoihin ja alueisiin liittyviä (European Environment Agency 2010), ja ne ovat tärkeitä yhteiskunnalle niiden tarjoaman esteettisyyden ja virkistysarvon kannalta, mutta myös sivistyksen, kulttuurin ja hengellisyyspuolesta (Bernués ym. 2014: 8). Maataloustoiminnan takia laitumia ja niittyjä hoidetaan, minkä seurauksena maisemasta tulee visuaalisempi ja huolitellumman näköinen, mikä on nähty

merkittävänä maatalouden tarjoamana ekosysteemipalveluna vuoristoalueilla (Pătru-Stupariu ym. 2020: 12). Globalisaatio ja ilmastonmuutos ovat uhkia vuoristoalueiden arvokkaille ekosysteemipalveluille, mikä vaikuttaa sekä vuoristoalueiden että läheisten alankoalueidenkin väestöön (Brunner & Grêt-Regamey 2016).

Monilla Euroopan vuoristoalueilla, jotka ovat aikoinaan olleet tiheästi asutettuja, on tapahtunut 1900- ja 2000-luvuilla väestön ja maatalouden vähenemistä (Latocha 2009). Etenkin toisen maailmansodan jälkeen vuoristoalueiden väestömäärä alkoi vähentyä (Latocha 2009). Väestömäärän vähenemisen lisäksi myös maataloudessa on tapahtunut olennaisia muutoksia 1950-luvulta lähtien (García-Martínez ym. 2009: 152; Schirpke 2013: 128), jolloin maatalous alkoi modernisoitumaan (García-Martínez ym. 2009: 152; Mottet ym. 2006). Siitä lähtien myös vuoristoalueiden ja muiden alueiden välille muodostui maatalouden rinnalle uusia taloudellisia ja kaupallisia yhteyksiä, jotka maatalouden modernisoitumisen kanssa johtivat sekä väestömäärän että maatalouden vähenemiseen (García-Martínez ym. 2009: 152). Kaksi päätekijää maatilojen lopettamiselle ovat olleet maatalouden harjoittajien eläköityminen sekä matkailun lisääntyminen vuoristoalueilla (García-Martínez ym. 2009: 160).

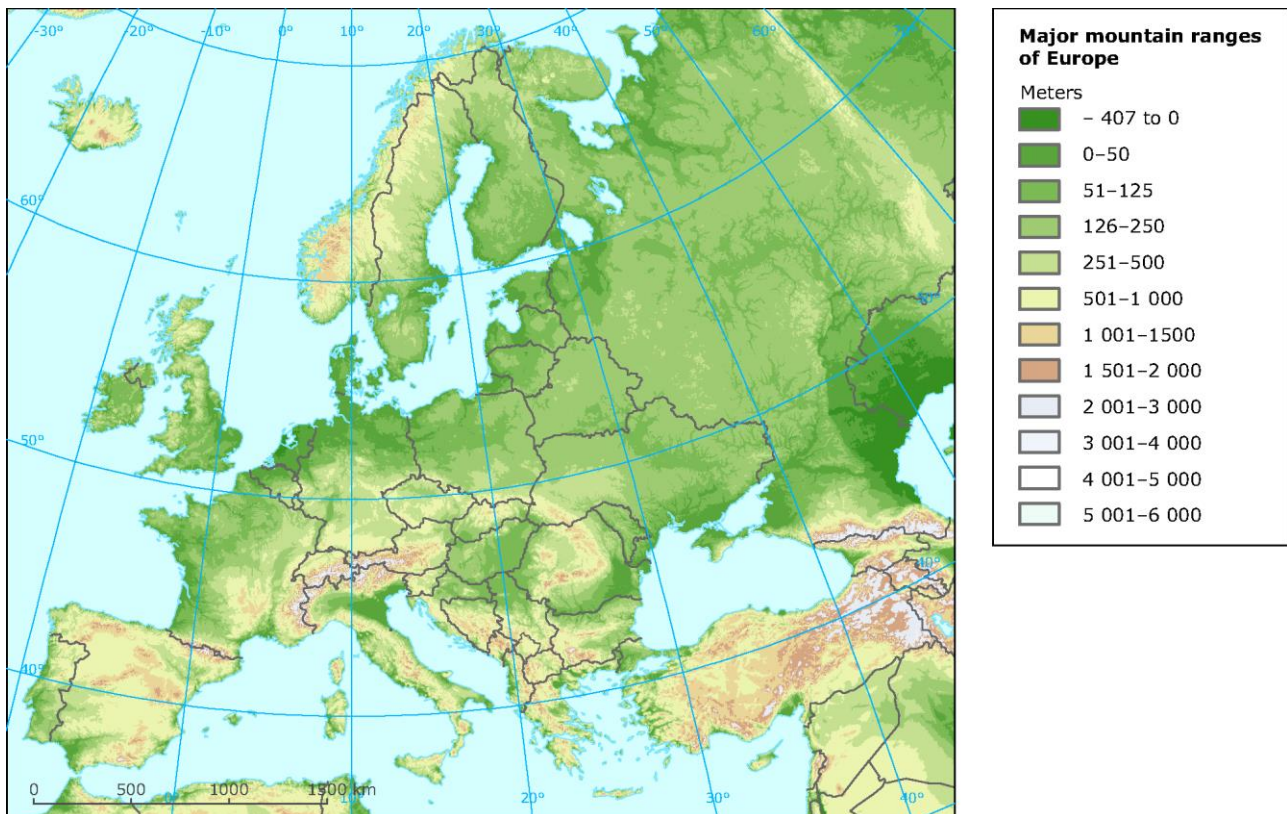
Työssäni keskityn Keski-Euroopan sekä Välimeren alueen vuoristoalueisiin. Kyseisiltä alueilta löytyy paljon tutkimustietoa vuoristoalueiden maataloudesta, sen tarjoamista ekosysteemipalveluista sekä maatalouden kohtaamista muutoksista viime vuosikymmenten aikana. Tutkielmassani tulen arvioimaan kirjallisuuden avulla syitä maatalouden vähenemiseen Euroopan vuoristoalueilla 1900-luvun lopun ja 2000-luvun alun aikana. Tämän lisäksi arvioin maatilojen mahdollisuuksia säilyä alueilla sopeutumalla niiden säilymistä uhkaaviin muutoksiin, sekä käsittelen myös politiikan ja Euroopan Unionin Yhteisen maatalouspolitiikan tukien merkitystä vuoristoalueiden maatalouden harjoittajille.

Tutkimuskysymykset:

1. Mitkä syyt ovat johtaneet vuoristoalueiden maatalouden vähenemiseen Euroopassa viimeisten vuosikymmenten aikana?
2. Millä tavoin maatalouden vähenemisen jatkumista voidaan hillitä?

2 Vuoristoalueet Euroopassa

Noin kolmasosa Euroopan pinta-alasta voidaan luokitella vuoristoalueeksi (European Environment Agency 2010). Euroopassa vuoristoja on laajalti koko mantereen alueella (Kuva 1). Vuoren määrittelyitä on monenlaisia, mutta lähtökohtana määrittelyyn tulisi aina olla maaston kaltevuus ja korkeuserot (Körner ym. 2021: 213). Maaston kaltevuus muodostaa alueen geologian kanssa vuorille ominaisen maiseman (Körner ym. 2021: 213). Vuoristoalueiden määrittely on hankalaa, sillä on vaikea määrittää sitä, milloin vuoristoinen maasto muuttuu kukkuloiksi tai tasangoksi (Körner ym. 2021: 214). Mazzocchi & Sali (2022) määrittelevät vuoristoalueelle ominaiseksi piirteeksi vähintään 600 metrin korkeudessa ilmentyvät korkeuserot, ja heidän mukaansa vuoristoalueeseen lasketaan sekä korkeammalla sijaitsevat alueet että myös alempana esiintyvät laaksoalueet.

Kuva 1. Euroopan vuoristoalueet (European Environment Agency 2012).

2.1 Euroopan vuoristoalueiden piirteet

Euroopan kaikilla vuoristoalueilla on yhteisiä alueellisia ominaisuuksia, kuten alankoalueiden ilmastoon verrattuna kylmempi ja ankarampi ilmasto, suurempi korkeus sekä monipuolinen topografia (European Commission 2023). Vuoristoalueet ovat harvasti asutettuja, ja syynä on alueiden ankara ilmasto, vaikea saavutettavuus sekä lyhyemmät kasvukaudet (European Commission 2023). Euroopan vuoristoalueet ovat monipuolisia monellakin tasolla, niin ilmaston, ekologian, talouden kuin monen muunkin tekijän kohdalla (Gløersen ym. 2004). Vuoristoalueilla maatalous on edistänyt puoliluonnollisten elinympäristöjen syntymistä (Rodríguez-Ortega ym. 2014), ja Euroopan vuoristoalueet ovat kulttuurisia maisemia, joista voi nähdä pitkään jatkuneen vuorovaikutuksen ihmisen ja luonnon välillä (Gløersen ym. 2004). Perinteinen laidunmaatalous on ollut vuoristojen talouden kannalta tärkein elinkeino, joka edistää alueiden jo valmiiksi rikasta biodiversiteettiä (European Commission 2023). Euroopan vuoristoalueet tarjoavat erityisen elinympäristön, jossa on korkea biodiversiteetti, ja niiden suojelua suunnitellaan jäsenvaltioiden sekä muiden keskeisten sidosryhmien yhteistyönä (European Commission 2023).

Matkailun myötä vuoristoalueiden tieverkostoa on kehitetty enemmän (Gløersen ym. 2004). Esimerkiksi Alpeilla ja Apenniineilla on kehittyntä moottoritieverkostoa, mutta Alpeilla on myös panostettu raideverkoston kehittämiseen (Gløersen ym. 2004). Vuoristoalueille pääsyn ja niiden läpikulun helpottamista varten on haluttu rakentaa raideverkostoa niin Alpeilla, Apenniineilla kuin Pyreneiden vuoristossakin (Gløersen ym. 2004). Epätasainen maa ja vaikeat lento-olot hankaloittavat lentokenttien sijoittamista vuoristoalueille (Gløersen ym. 2004). Siitä huolimatta monilla vuoristoalueilla on paikallisia lentokenttiä, mutta joistakin vuoristokylistä on silti pitkä matka lentokentälle (Gløersen ym. 2004).

2.2 Tutkimusalue

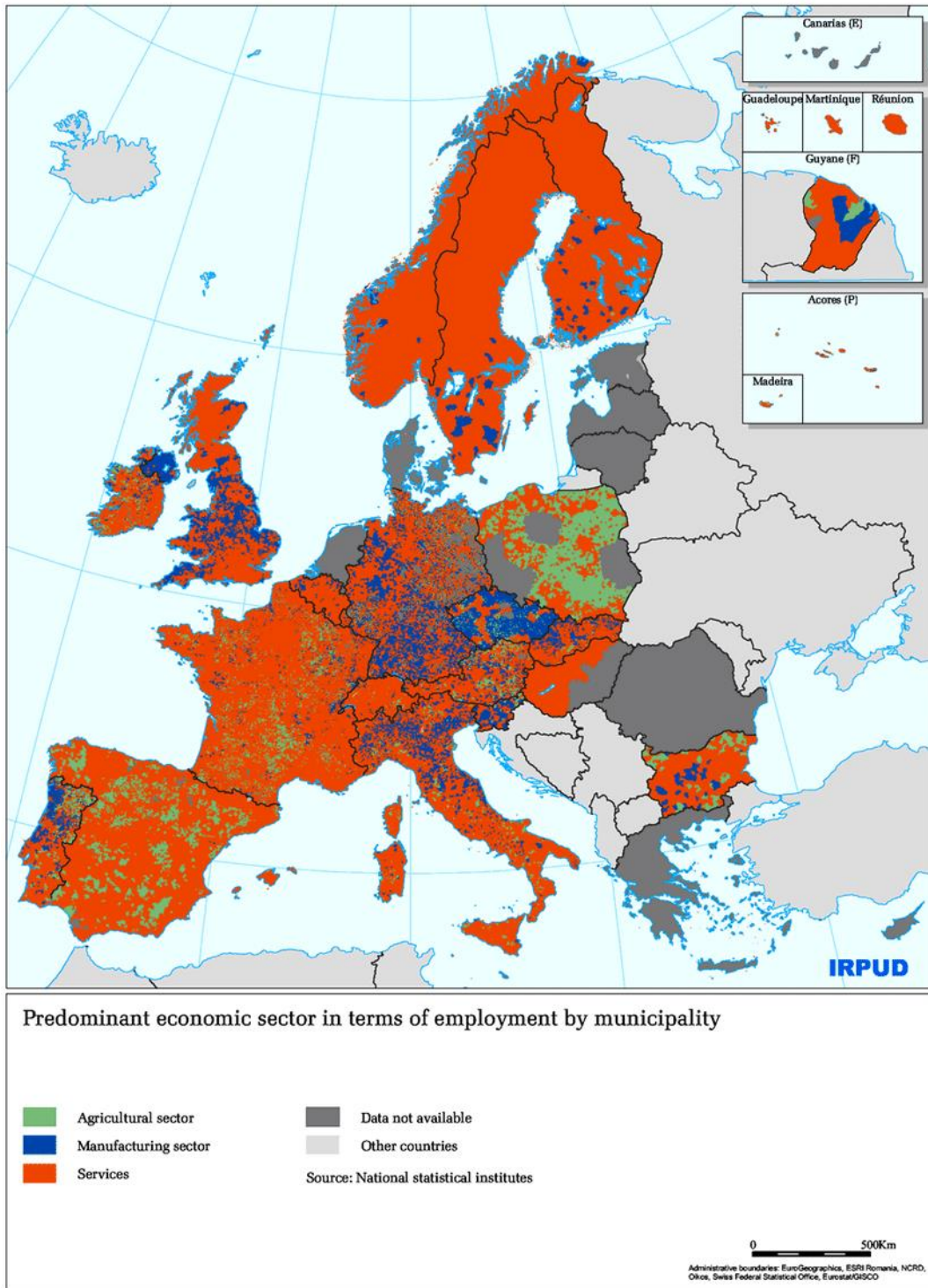
Työni tutkimusalueeksi olen rajannut Keski-Euroopan ja Välimeren alueen vuoristoalueet, ja tutkimusalueelle sijoittuvia suuria vuoristoja ovat Alpit, Pyreneiden vuoristo sekä Apenniinien vuoristo (Kuva 2). Kyseiset vuoristot kuuluvat Skandien ja Karpaattien kanssa Euroopan viiden suurimman vuorijonon joukkoon (Mountains 2023). Kartalla vuoristoalueisiin on laskettu myös niiden läheisyydessä sijaitsevat alankoalueet.

Kuva 1. Kartta vuoristoalueista, joiden tarkasteluun keskityn työssäni (ruskealla väritetyt alueet).

3 Maataloutta vähentää alueiden muiden elinkeinojen kasvu

Viime vuosikymmenten aikana työntekijöiden on havaittu siirtyvän vuoristoalueilla maataloudesta muiden parempipalkkaisten elinkeinojen, kuten turismin pariin (Genovese ym. 2017). Euroopan vuoristoalueiden talous on monipuolista, ja sen perustana pidetään usein maa- ja metsätaloutta, vaikka työvoima on usein keskittynyt muiden elinkeinojen pariin (Gløersen ym. 2004). Työllisyyden perusteella mitattuna Keski-Euroopassa ja Välimeren alueella suurimmaksi osaksi hallitseva elinkeino on matkailu, jonka lisäksi joillakin alueilla maatalous tai teollisuus on hallitseva elinkeino (Kuva 3). Välimeren alueet tarjoavat monenlaisia maisemia ja elinympäristöjä, mutta niillä on myös tärkeää kulttuuriperintöä, joka on luonut maaseutualueet hyvin matkailu- ja virkistystoimintaan perustuvaan yritystoimintaan soveltuviksi (Bernués ym.2011: 51). Matkailusta onkin tullut viime vuosikymmeninä monien vuoristoalueiden pääelinkeino, ja alueiden sosioekonomisen kehityksen tärkein edistäjä (Muñoz-Ulecia ym. 2021: 2).

Kuva 3. Hallitseva elinkeino työllisyyden perusteella mitattuna (Gløersen ym. 2004).

3.1 Matkailun lisääntyminen vuoristoalueilla

Viljelysmaat ovat sijoittuneet kylissä teiden sekä asutuksen läheisyyteen, ja juuri nämä alueet ovat kiinnostavia matkailun harjoittajien näkökulmasta (Marín-Yaseli ym. 2003: 175). Monet viljelysmaat korvautuvat muun muassa hotelleilla, urheilualueilla tai leirintäalueilla (Marín-Yaseli ym. 2003: 175). Matkailualan harjoittajien toiminta, jossa viljelysmaita aletaan hyödyntää muuhun toimintaan, johtaa viljelysmaiden määrän vähenemisen lisäksi myös rehun tuotannon vähenemiseen (Marín-Yaseli ym. 2003: 175). Sen on todettu olevan merkittävä maatalouden vähenemiseen johtava tekijä, sillä rehun tuotannon väheneminen johtaa epäsuorasti myös muiden viljelysmaiden käytön vähenemiseen (Marín-Yaseli ym. 2003: 175).

Kuten äsken läpikäydyistä havainnoistakin tuli ilmi, Välimeren vuoristoalueilla on nähty matkailun ja maatalouden välistä kilpailua, ja se on johtanut viime vuosina maatalouden vähenemiseen (Genovese ym. 2017). Matkailun ja maatalouden välisestä suhteesta ja kilpailuasetelmasta on tehty useita tapaustutkimuksia Euroopan vuoristoalueilla Välimeren alueella, ja samaa teemaa on tutkittu myös Keski-Euroopassa Alppien vuoristoalueilla, ja esimerkiksi monissa Pyreneiden kylissä turismin määrä on kasvanut jatkuvasti 1970-luvulta eteenpäin, kun alueen potentiaalia talviurheilun suhteen on alettu hyödyntämään (Marín-Yaseli ym. 2003: 173). Pyreneiden vuoristossa Broton ja Benasquen kylissä matkailun nähtiin selkeästi valtaavan alaa maataloudelta jo vuosien 1990 ja 2004 välillä (García-Martínez ym. 2009, Muñoz-Ulecia ym. 2021). Sen jälkeen matkailu on kasvanut kylissä toimialana sekä kävijämäärissä mitattuna, mutta maataloudessa työskentelevien määrä on kuitenkin pysynyt lähestulkoon samana (Muñoz-Ulecia ym. 2021: 9). Tämä viittaa siihen, että matkailun ja maatalouden välillä vallitsee tasapaino, eikä turismi vaikuta maatalouden tilaan enää niin vahvasti (Muñoz-Ulecia ym. 2021: 9). Tasapainon löytäminen on merkittävää maatalouden säilymisen kannalta.

3.2 Muiden elinkeinojen positiiviset vaikutukset

Muilla elinkeinoilla saattaa olla negatiivisia vaikutuksia maatalouteen, esimerkiksi työvoiman siirtyminen maataloudesta kyseisten elinkeinojen pariin (Bernués ym. 2011: 51). Toisaalta vaihtoehtoiset elinkeinot voivat tarjota lisätuloja perheille, jos perheen sisällä osa työskentelee maatalouden ja osa matkailun parissa (Cocca ym. 2012; Genovese ym. 2017). Työntekijät voivat myös esimerkiksi työskennellä muualla päivisin ja maatalouden parissa iltaisin ja viikonloppuisin (Gløersen ym. 2004). Perheen sisällä työpaikkojen monipuolisuus voi auttaa maatiloja selviämään heikommista kausista maatalouden suhteen (Genovese ym. 2017). Jos työntekijöiden uudet työpaikat

ovat kauempana maatilasta, eikä heistä ole kausiluonteistakaan apua tiloille, kyseisillä tiloilla todennäköisemmin lopetetaan toiminta tai toiminnasta tulee tehostettua työvoimapuutteen vuoksi (MacDonald ym. 2000: 52).

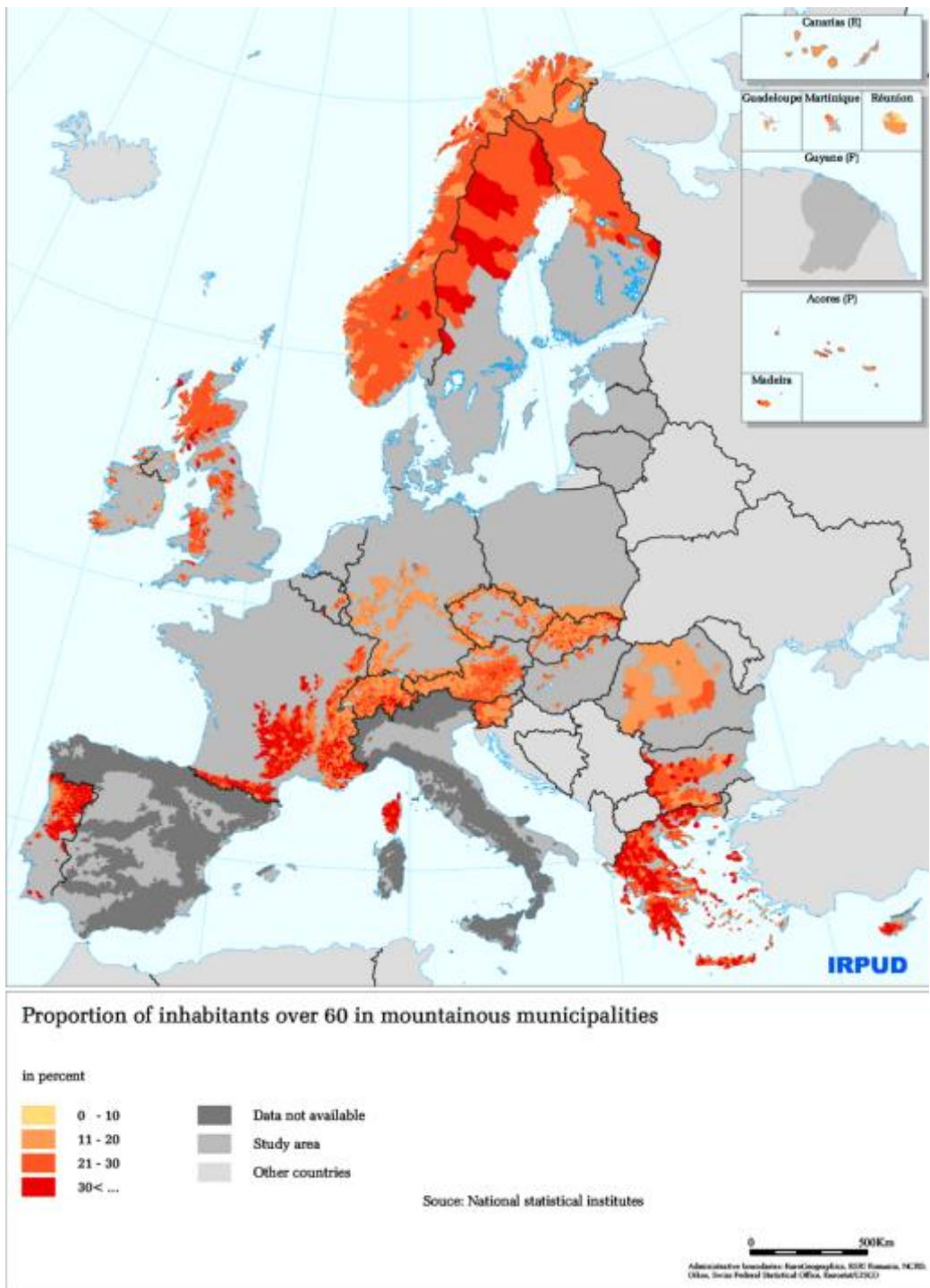
4 Sosiaaliset tekijät maatalouden tulevaisuuden uhkakuvana

4.1 Nuorten haluttomuus maatalouden parissa työskentelyyn

Vuoristoalueiden ylläpito riippuu merkittävästi myös sosiaalisista tekijöistä (Muñoz-Ulecia ym. 2021: 10). Nuorten saaminen maatalouden harjoittajiksi on yksi suurimmista haasteista Euroopan maatalouden parissa (Gongora Perez 2020). Vuosien 2004 ja 2018 välisenä aikana Espanjan pohjoisosien kylissä maataloustoiminnan lopettaneista suurin osa lopetti siksi, ettei toiminnalle löytynyt enää jatkajaa (Muñoz-Ulecia ym. 2021: 10). Nuoret viljelijät eivät usein halua jatkaa rankkana pidettyä maataloustoimintaa, vaan lähtevät vuoristoalueilta kaupunkeihin tai muille maaseutualueille töihin (Genovese ym. 2017). Monet yliopistot sijaitsevat vuoristoalueiden ulkopuolella, ja siitä syystä monet nuoret lähtevät kouluttautumaan muualle, ja jättävät vuoristoalueet taakseen (Gløersen ym. 2004). Jatkajan löytäjään perheen sisältä vaikuttaa merkittävästi lasten määrä perheessä, mutta myös lasten kiinnostuksen kohteet ja arvot, jotka voivat luoda haluttomuutta jatkaa maataloustoimintaa (Bernués ym. 2011).

4.2 Maatalouden harjoittajien keski-ian kasvu

Muñoz-Ulecian ym. (2021: 10) arvioi, että viljelijöiden ikääntyminen tulee olemaan vuoristoalueiden maatalouden tulevaisuuden suhteen suuri ja kiireellisin pulma. Maataloutta harjoittavien keski-ikä nousee, kun nuoret eivät jatka sen parissa, vaan siirtyvät työskentelemään muiden elinkeinojen tarjoamiin töihin (Marín-Yaseli ym. 2003: 174). Viljelijöiden keski-ikä kasvoi Pyreneiden vuoriston kolmessa kylässä noin kolmenkymmenen vuoden tutkimusjakson aikana viidellätoista vuodella (Muñoz-Ulecia ym. 2021:4). Tutkimusalueellani vuoristoalueiden väestöstä joillakin alueilla jopa kolmasosa on yli 60-vuotiaita (Kuva 4). Korkea keski-ikä ja sen nousu puoltavat sitä, ettei nuorista saada tiloille uusia viljelijöitä. Se etteivät nuoret jää töihin maatalouden pariin, johtaa myös siihen, että vanhempien viljelijöiden tiloilla ei usein panosteta toiminnan kehittämiseen ja modernisointiin, mikä vähentää kyseisten tilojen kilpailukykyä ja tekee niistä haavoittuvaisempia muutoksille (Marín-Yaseli ym. 2003: 174).

Kuva 4. Yli 60-vuotiaiden osuus vuoristoaluiden väestössä (Gløersen ym. 2004).

5 Maatalousalueiden kyky sopeutua muuttuviin oloihin

Maatilojen lopettamista tapahtuu, kun maatilat eivät pysty sopeutumaan muutoksiin (MacDonald ym. 2000: 52). Suuria alueita, joilla on ollut maataloutta, on hylätty, ja tuottavammat tilat ovat säilyneet toiminnassa (Schirpke ym. 2012: 133). Osalla maataloista on ollut jo aiemmin haasteita sopeutua muutoksiin, mikä aiheuttaa huolta heidän kyvyistään sopeutua tulevaisuudessa vastaan tuleviin haasteisiin (Muñoz-Ulecia ym. 2021: 10). Kyky sopeutua muutoksiin, samalla säilyttäen taloudelliset ja sosiaaliset tekijät toimintaa tukevin, tulee todennäköisesti määrittämään Euroopan vuoristoalueiden maatalouden tulevaisuuden tilannetta (Muñoz-Ulecia ym. 2021: 10).

Kaikista monipuolisimmat maatilat ovat myös kaikista kestävimpiä muutosten edessä (Franco ym. 2012). Alueet, jotka ovat hyvin riippuvaisia työvoimasta maatalouden parissa tai joilla toiminta on pienimuotoista, ovat alttiita maatalouden vähenemiselle, sillä edellä mainitut piirteet heikentävät alueiden sopeutumiskykyä (MacDonald ym. 2000: 52). Vuoristoalueet, joilla on jyrkemmät rinteet ovat suuremmassa vaarassa alueiden autioitumiseen, sillä niillä alueilla on vaikeammat viljelyolosuhteet ja huonompi tuottavuus (Cocca ym. 2012). Metsien uudelleenkasvua maatalouden loppumisen seurauksena tapahtui alueilla, joilla maatalouden kustannukset olivat korkeat ja sadot pienempiä (Gellrich ym. 2007). Vanhemmat ja vähemmän koulutetut maatilojen omistajat eivät pyri maksimoida maatilojensa tuotantoa monipuolistamalla sitä (Muñoz-Ulecia ym. 2021: 10). Näillä maataloilla on myös pienimmät taloudet (Muñoz-Ulecia ym. 2021: 10), mikä tarkoittaa, että niillä on suurempi riski toiminnan loppumiseen, sillä kuten aiemminkin mainittiin, perheen sisältä jatkajan löytäminen on epätodennäköisempää.

6 Poliittikka ja maataloustuet

6.1 Euroopan Unionin yhteinen maatalouspolitiikka

Maatalouden sektorin palkat ovat Euroopassa jopa 40 % alhaisemmat verrattuna muihin elinkeinoihin, joten maatalouden säilymistä turvaamiseksi on kehitetty YMP:n tuet (The common agricultural policy at a glance 2023). Euroopan Unionin yhteinen maatalouspolitiikka (YMP) on 1962 vuonna julkaistu tukiohjelma maatalouden ja yhteiskunnan välille (The common agricultural policy at a glance 2023). Sen tarkoituksena on tukea maatalouden harjoittajia, jotta saataisiin turvattua tasapainoinen ruuantuotanto sekä säilytettyä maatalouden toiminta ja työpaikat maaseutualueilla (The common agricultural policy at a glance 2023). YMP:n maataloustuet ovat Euroopan Unionin suurin yksittäinen budjetoitu tukipaketti (Scown ym. 2020). YMP:n tuet ovat olleet tärkeitä Pyreneiden

vuoristojen maatilojen kannattavuuden kannalta, etenkin kun tulot henkeä kohden ovat laskeneet (Muñoz-Ulecia ym. 2021). Muñoz-Ulecian ym. (2021) mukaan sekä vuonna 2004 että vuonna 2018 heidän tutkimuksessaan mukana olleiden kolmen Pyreneiden vuoristossa sijaitsevan kylän tuloista merkittävä osa koostui Euroopan Unionilta saaduista tuista, ja monen maatilan toiminnan jatkuminen on riippuvainen tuista.

6.2 Poliitiikan ja maataloustukien alueellinen kohdistaminen

Maatalouteen liittyvä politiikka tulisi kohdistaa paremmin alueille sekä Euroopan Unionissa että valtiotasolla (Cocca ym. 2012; Franco ym. 2012; Gellrich ym. 2007), ja sen vaikutuksia tulisi arvioida enemmän, sillä täysin eri tilanteissa olevat maatalousalueet noudattavat samoja poliittisia linjauksia ja ohjeita (Muñoz-Ulecia ym. 2021: 10). YMP:n tukia tulisi arvioida uudelleen ja uudistaa (Franco ym. 2012), ja politiikassa tulisi tehdä yhteistyötä muiden EU:n ohjelmien ja YMP:n välillä (Muñoz-Ulecia ym. 2021). Maatalouspolitiikan kehittämisessä tulisi ottaa huomioon paikallisen tason toimet, ja tarkastella eri alueiden maatalousjärjestelmiä sekä ottaa maatalouden harjoittajien näkemyksiä huomioon politiikan kehittämisessä (Bernués ym. 2022; Rodríguez-Ortega ym. 2014). Kaukana suuremmista kaupunkien keskustoista olevilla vuoristoalueilla on hankalampi päästä keskustan palveluiden ääreen, mutta sen lisäksi poliittiset päätökset tehdään kauempana maaseudun vuoristoalueista (Gløersen ym. 2004). Poliittisten päätösten laatuun voi vaikuttaa etäisyys kaupungin ja maaseutualueen välillä, mutta poliittista päätöksentekoa voidaan saada lähemmäs sen kohdealueita aluehallinnoilla (Gløersen ym. 2004). Maatiloilla tulisi myös tehdä seurantaa, jonka avulla politiikkaa voitaisiin kehittää (Muñoz-Ulecia ym. 2021).

6.3 Poliitiikan ja maataloustukien kohdistaminen kestävyiden tukemiseen

Suurin osa tuista menee tuloerojen tasoittamiseen, ja osa tuista menee sellaisillekin alueille, joissa maatilojen tulot ovat suhteellisen korkeat (Scown ym. 2020). YMP:n tukia tulisi suunnata ja valvoa paremmin, ja niitä tulisi kohdistaa enemmän ympäristön ja kestävyiden pariin sekä maaseudun alueiden kehittämiseen (Scown ym. 2020). Ekosysteemipalvelut voidaan luokitella kestävyiden käsitteen sisälle, johon kuuluu myös ekologisuuden lisäksi sosiaalisia ja taloudellisia ulottuvuuksia, joista kaikki tulee ottaa huomioon maatalouden ekosysteemipalveluiden arvottamisessa ja YMP:n tukien kohdistamisessa, ei pelkästään suoraan rahassa mitattavat taloudellista hyötyä tuottavat ekosysteemipalvelut (Bernués ym. 2014: 2; Franco ym. 2012; Plieninger ym. 2012; Rodríguez-Ortega ym. 2014).

Jos tukia saisi enemmän kestäväen maatalouden harjoittamisesta, se motivoisi maataloja toimivaan kestävämmällä tavalla (Bernués ym. 2022; Franco ym. 2012). Maataloja saataisiin tällöin kehittymään suuntaan, jossa panostettaisiin niittyjen suojeluun, viljelytuotteiden ja karjan paikallisuuteen sekä monipuolisuuteen, tarjottaisiin pölyttäjille soveltuvia elinympäristöjä sekä käytettäisiin vähemmän torjunta-aineita (Bernués ym. 2022). Maatalous on tärkeä tekijä kestäväen kehityksen tavoitteiden saavuttamisen kannalta, mutta vain pieni osa tuista keskittyy ilmastoystävällisen ja monipuolisen maatalouden harjoittamisen tukemiseen (Scown ym. 2020).

6 Pohdinta

Tässä tutkielmassa on saatu selville, että merkittävimmät syyt maatalouden vähenemiselle ovat olleet matkailu, sekä haasteet maatalouden harjoittajien eläköitymisen vuoksi ja nuorten haluttomuus työskennellä maatalouden parissa ja jatkaa maataloustoimintaa vuoristoalueilla. Maatalouden vähenemisen hillinnän kannalta olisi tärkeä saada tiloja kestäväen muutoksia ja saada maatilat sopeutumaan muutoksiin paremmin. Poliitikko on myös erittäin merkittävässä roolissa, ja sen myötä voidaan luoda kestävämpää vuoristoalueiden maataloutta sekä kohdistaa YMP:n tukia paremmin niitä tarvitseville alueille.

Vuoristoalueiden maatalouden tulevaisuuden kannalta on merkittävä ymmärtää sen menneitä kehitysvaiheita ja nykytilaa, jotta niistä saatavia tietoja voidaan hyödyntää päätöksenteossa (Muñoz-Ulecia ym. 2021: 2). Muñoz-Ulecia ym. (2021) käyttivät tutkimuksessaan hyödyksi García-Martínezin ym. (2009) aiemman tutkimuksen tuloksia samalta tutkimusalueelta vuosilta 1990 ja 2004. Samoille tiloille palaaminen 30-vuoden tutkimuksen aikana antoi käsitystä siitä, miten vuoristoalueiden karjatilat ovat sopeutuneet muuttuneisiin poliittisiin ja sosioekonomisiin käytäntöihin (Muñoz-Ulecia ym. 2021:8). Käyttäessään aiemman tutkimuksen aineistoa hyväksi, Muñoz-Ulecian ym. (2021) tuli kerätä aineisto vain vuodelta 2018 saadakseen tutkimustietoa lähes 30 vuoden ajalta, ja aiemman tutkimuksen käyttö mahdollisti sen, että tuloksia pystyttiin tarkastelemaan myös kahtena eri ajanjaksona. Tällaiset pitkän aikavälin tutkimukset ovat hyviä arvioimaan tapahtuneita muutoksia, joten muiden tutkimusten hyödyntäminen ja palaaminen samoilla tutkimusalueilla myöhemmin vuosien jälkeen antaa laajemman kuvan tapahtuneista muutoksista.

Politiikan avulla tulisi saada tehokkaasti toimiva kokonaisuus, jossa maatalous, matkailu ja maaseudun kehitys toimivat yhdessä keskenään (García-Martínez ym. 2009, García-Martínez ym. 2011). Matkailun ja maatalouden välille tulisi löytää tasapaino, jossa elinkeinot toimisivat rinnakkain alueilla, eikä niin, että toinen elinkeino valtaa alan toiselta (Genovese ym. 2017). Tutkimuksen avulla

tulisi etsiä malleja, joissa matkailu ja maatalous voisivat esiintyä tasapainoisesti ja yhtäaikaisesti samalla alueella (Marín-Yaseli ym. 2003: 175).

Maatalouden ekosysteemipalvelut tulee ottaa huomioon päätöksenteossa, ja päättäjille täytyy saada tutkimustietoa ekosysteemipalveluiden arvottamisesta (Bernués ym. 2014). Ekosysteemipalveluita voidaan myös arvottaa rahallisesti ja käyttää apuna tukemaan päätöksentekoa (Jax ym. 2013: 265). Maatalous ei ole joillakin maaseutualueilla yhtä kannattavaa taloudellisesti kuin muut mahdolliset elinkeinot, esimerkiksi verrattuna turismiin (García-Martínez ym. 2011: 73–74). Se on kuitenkin muilla tavoin tärkeä maaseutualueille, sillä se tarjoaa ihmisille monia tärkeitä hyödykkeitä ja palveluita (García-Martínez ym. 2011: 73–74). Maatalouden harjoittamisen myötä saatavat hyödykkeet ja palvelut ovat talouden sijaan ekologisesti, sosiaalisesti tai kulttuurisesti tärkeitä, ja niitä voi olla esimerkiksi maiseman, biodiversiteetin sekä työllisyyden tason säilyminen (García-Martínez ym. 2011).

Vuoristoalueiden sopeutumista ja muutoksista selviytymistä koskevaa kirjallisuutta löytyy, mutta vain harvassa niissä käsitellään ihmisen ja ympäristön välisiä järjestelmiä (Brunner & Grêt-Regamey 2016). Tulevaisuuden politiikan kehityksessä tulisi ottaa huomioon vuoristoalueiden ekosysteemipalvelut, ja joustavampi tukisysteemi voisi helpottaa maatalouden harjoittajien kykyä reagoida muuttuviin oloihin (Schirpke ym. 2012: 133). Vuoristoalueiden ekosysteemipalveluista tarvitaan nopealla aikavälillä lisää tutkimustietoa, jotta muutoksille herkkien vuoristoalueiden ekosysteemipalveluita voidaan suojella politiikan avulla (Brunner & Grêt-Regamey 2016). Ympäristössä tapahtuvia muutoksia voi olla vaikea arvioida, ja sitä myöden poliittisten päätösten tueksi voi olla hankalaa saada tutkimustietoa alueiden tulevaisuuden tilasta (Gløersen ym. 2004).

Euroopan monipuolistuessa jatkuvasti poliittiset päätökset tulevaisuuden suhteen vuoristoalueilla tulee pohjautua ymmärrykseen niin sosiaalisen, taloudellisen kuin ympäristöllisenkin tilan näkökulmasta (Gløersen ym. 2004). Ihmisten ja ympäristön välisten järjestelmien haavoittuvuus muutoksille vaatii politiikkaan liitettävää tutkimusta, jossa arvioidaan tapoja, joilla järjestelmät voivat paremmin sopeutua muutoksiin (Brunner & Grêt-Regamey 2016). Maatalouspolitiikkaa on kehitettävä siihen suuntaan, että vuoristoalueiden maatalouden pariin saadaan uusia maatalouden harjoittajia eläköityvien tilalle (Muñoz-Ulecia ym. 2021). Poliitiikan avulla voitaisiin saada maatalousalueista muun muassa ympäristöystävällisiä sekä uudelleenasetuttuja, ja maatalouteen liittyvien tavoitteiden saavuttamista voisi edesauttaa myös nuorten monipuolisuus, jos heitä saataisiin maatalouden pariin (Gongora Perez 2020).

Lähdeluetelo

- Bernués, A., Ruiz, R., Olaizola, A., Villalba, D., & Casasús, I. (2011). Sustainability of pasture-based livestock farming systems in the European Mediterranean context: Synergies and trade-offs. *Livestock science* 139(1–2) 44–57. <https://doi.org/10.1016/j.livsci.2011.03.018>
- Bernués, A., Roiguez-Ortega, T., Ripoll Bosch, R., & Alfnes, F. (2014). Socio-Cultural and Economic Valuation of Ecosystem Services Provided by Mediterranean Mountain Agroecosystems. *PloS one* 9(7) e102479. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0102479>
- Bernués, A., Tenza-Peral, A., Gómez-Baggethun, E., Clemetsen, M., Eik, L., & Martín-Collado, D. (2022). Targeting best agricultural practices to enhance ecosystem services in European mountains. *Journal of environmental management*, 316 115255. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2022.115255>
- Brunner, S. H., & Grêt-Regamey, A. (2016). Policy strategies to foster the resilience of mountain social-ecological systems under uncertain global change. *Environmental science & policy*, 66 129–139. <https://doi.org/10.1016/j.envsci.2016.09.003>
- Cocca, G., Sturaro, E., Gallo, L., & Ramanzin, M. (2012). Is the abandonment of traditional livestock farming systems the main driver of mountain landscape change in Alpine areas? *Land use policy*, 29(4), 878-886. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2012.01.005>
- Common agricultural policy at a glance (2023). European comission 28.4.2023. https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-glance_en
- Egarter Vigl, L., Schirpke, U., Tasser, E., & Tappeiner, U. (2016). Linking long-term landscape dynamics to the multiple interactions among ecosystem services in the European Alps. *Landscape ecology* 31(9) 1903–1918. <https://doi.org/10.1007/s10980-016-0389-3>
- European Commission. The Alpine Region 2023. https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/biogeog_regions/alpine/index_en.htm 11.5.2023
- European Enviroment Agency (2010). Europe’s ecological backbone: recognising the true value of our mountains. EEA Report No 6. <https://www.eea.europa.eu/publications/europes-ecological-backbone>
- European Environment Agency (2012). Euroopan vuoristoalueet [kartta]. 12.5.2023 <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/figures/major-mountain-ranges-of-europe-1>

- Faccioni, G., Sturaro, E., Ramanzin, M., & Bernués, A. (2019). Socio-economic valuation of abandonment and intensification of Alpine agroecosystems and associated ecosystem services. *Land use policy* 81 453–462. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2018.10.044>
- Franco, J. A., Gaspar, P., & Mesias, F. J. (2012). Economic analysis of scenarios for the sustainability of extensive livestock farming in Spain under the CAP. *Ecological economics*, 74 120–129. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2011.12.004>
- García-Martínez, A., Olaizola, A., & Bernués, A. (2009). Trajectories of evolution and drivers of change in European mountain cattle farming systems. *Animal* 3(1) 152–165. <https://doi.org/10.1017/S1751731108003297>
- García-Martínez, A., Bernués, A., & Olaizola, A. (2011). Simulation of mountain cattle farming system changes under diverse agricultural policies and off-farm labour scenarios. *Livestock science* 137(1–3) 73-86. <https://doi.org/10.1016/j.livsci.2010.10.002>
- Gellrich, M., Baur, P., Koch, B., & Zimmermann, N. E. (2007). Agricultural land abandonment and natural forest re-growth in the Swiss mountains: A spatially explicit economic analysis. *Agriculture, ecosystems & environment*, 118(1) 93–108. <https://doi.org/10.1016/j.agee.2006.05.001>
- Genovese, D., Culasso, F., Giacosa, E., & Battaglini, L. M. (2017). Can Livestock Farming and Tourism Coexist in Mountain Regions? A New Business Model for Sustainability. *Sustainability* 9(11) 2021. <https://doi.org/10.3390/su9112021>
- Gløersen, E., Price, M., Aalbu, H., Stucki, E., Roque, O., Schuler, M. & Perlik, M. (2004). Mountain Areas in Europe: Analysis of mountain areas in EU member states, acceding and other European countries.
- Gløersen, E., Price, M., Aalbu, H., Stucki, E., Roque, O., Schuler, M. & Perlik, M. (2004). Hallitseva elinkeino työllisyyden perusteella mitattuna [kartta]. Mountain Areas in Europe: Analysis of mountain areas in EU member states, acceding and other European countries.
- Gløersen, E., Price, M., Aalbu, H., Stucki, E., Roque, O., Schuler, M. & Perlik, M. (2004). Yli 60-vuotiaiden osuus vuoristoaluiden väestössä [kartta]. Mountain Areas in Europe: Analysis of mountain areas in EU member states, acceding and other European countries.
- Gongora Perez, R. D., Milan Sendra, M. J., & Lopez-i-Gelats, F. (2020). Strategies and drivers determining the incorporation of young farmers into the livestock sector. *Journal of rural studies* 78 131-148. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2020.06.028>
- Jax, K., Barton, D. N., Chan, K. M., de Groot, R., Doyle, U., Eser, U., . . . Wichmann, S. (2013). Ecosystem services and ethics. *Ecological economics* 93 260-268. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2013.06.008>

- Jiménez-Olivencia, Y., Ibáñez-Jiménez, Á., Porcel-Rodríguez, L., & Zimmerer, K. (2021). Land use change dynamics in Euro-mediterranean mountain regions: Driving forces and consequences for the landscape. *Land use policy*, 109, 105721. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2021.105721>
- Körner, C., Urbach, D., & Paulsen, J. (2021). Mountain definitions and their consequences. *Alpine Botany* 131, 213–217. <https://doi.org/10.1007/s00035-021-00265-8>
- Latocha, A. (2009). Land-use changes and longer-term human–environment interactions in a mountain region (Sudetes Mountains, Poland). *Geomorphology* 108(1-2), 48-57. <https://doi.org/10.1016/j.geomorph.2008.02.019>
- MacDonald, D., Crabtree, J., Wiesinger, G., Dax, T., Stamou, N., Fleury, P., . . . Gibon, A. (2000). Agricultural abandonment in mountain areas of Europe: Environmental consequences and policy response. *Journal of environmental management*, 59(1), 47-69. <https://doi.org/10.1006/jema.1999.0335>
- Marín-Yaseli, M. L., & Martínez, T. L. (2003). Competing for Meadows: A Case Study on Tourism and Livestock Farming in the Spanish Pyrenees. *Mountain research and development*, 23(2), 169–176. [https://doi.org/10.1659/0276-4741\(2003\)023\[0169:CFM\]2.0.CO;2](https://doi.org/10.1659/0276-4741(2003)023[0169:CFM]2.0.CO;2)
- Mazzocchi, C., & Sali, G. (2022). Tourists' Perception of Ecosystem Services Provided by Mountain Agriculture. *Sustainability* 14(19). <https://doi.org/10.3390/su141912171>
- Mountains (2023). Biodiversity information system for Europe 7.5.2023 <https://biodiversity.europa.eu/natura2000/en/mountains>
- Muñoz-Ulecia, E., Bernués, A., Casasús, I., Olaizola, A., Lobón, S., & Martín-Collado, D. (2021). Drivers of change in mountain agriculture: A thirty-year analysis of trajectories of evolution of cattle farming systems in the Spanish Pyrenees. *Agricultural systems* 186. <https://doi.org/10.1016/j.agsy.2020.102983>
- Mottet, A., Ladet, S., Coqué, N., & Gibon, A. (2006). Agricultural land-use change and its drivers in mountain landscapes: A case study in the Pyrenees. *Agriculture, ecosystems & environment* 114(2), 296-310. <https://doi.org/10.1016/j.agee.2005.11.017>
- Pătru-Stupariu, I., Hossu, C. A., Grădinaru, S. R., Nita, A., Stupariu, M., Huzui-Stoiculescu, A., & Gavriliadis, A. (2020). A Review of Changes in Mountain Land Use and Ecosystem Services: From Theory to Practice. *Land* 9(9). <https://doi.org/10.3390/land9090336>
- Plieninger, T., Schleyer, C., Schaich, H., Ohnesorge, B., Gerdes, H., Hernández-Morcillo, M., & Bieling, C. (2012). Mainstreaming ecosystem services through reformed European agricultural policies. *Conservation letters* 5(4), 281-288. <https://doi.org/10.1111/j.1755-263X.2012.00240.x>

- Rodríguez-Ortega, T., Oteros-Rozas, E., Ripoll-Bosch, R., Tichit, M., Martín-López, B., & Bernués, A. (2014). Applying the ecosystem services framework to pasture-based livestock farming systems in Europe. *Animal* 8(8) 1361–1372. <https://doi.org/10.1017/S1751731114000421>
- Schirpke, U., Leitinger, G., Tasser, E., Schermer, M., Steinbacher, M., & Tappeiner, U. (2013). Multiple ecosystem services of a changing Alpine landscape: Past, present and future. *International journal of biodiversity science, ecosystems services & management*, 9(2) 123-135. <https://doi.org/10.1080/21513732.2012.751936>
- Scown, M. W., Brady, M. V., & Nicholas, K. A. (2020). Billions in Misspent EU Agricultural Subsidies Could Support the Sustainable Development Goals. *One earth* 3(2) 237-250. <https://doi.org/10.1016/j.oneear.2020.07.011>